

Svenska bardisanen m/1697 bör betecknas pik med korsjärn m/1812

Vår medlem, Lennart Holmberg, har genom egna forskningar kommit fram till detta och följer här hans redogörelse med diverse källmaterial.

Sommaren 1972 förvärvade jag ett dylikt stångvapen och fattade intresse för historien kring vapnet som sådant.

Det första som slog mig, var vapnets utmärkta kvalitet med tanke på dess ålder – vid jämförelse med andra exemplar befanns även dessa i allmänhet vara väldigt väl bevarade.

Efter en tids efterforskningar ur olika källor hamnade jag till slut på Kungliga Krigsarkivet i Stockholm, där krigsarkivarie Bertil Broome konfirmerade mina misstankar beträffande bardisanens/pikens ålder. *Se nedanstående avskrift.*

Som jag nu ser det bör vidstående vapen benämnas modell 1812 pik med korsjärn.

KUNGL KRIGSARKIVET

Ing Lennart Holmberg
Malmö

1972.10.24

Gotlands nationalbeväringens pikar

I sin bok *Gotländskt försvar* skildrar Nils Vilhelm Söderberg Gotlands nationalbeväringens tillkomst, dess organisation och utrustning. Här framgår att »manskap mellan 45 och 50 år skulle bilda en särskild kår av pikenerare eller reserv» och att det i den av militärbefälhavaren på Gotland den 20/3 1811 fastställda indelningen skulle finnas sju pikförarkompanier med 915 man.

I ett kungligt brev av den 14/5 1811 befalldes Krigskollegium att »för de på Gotland varande piquenerare» översända 900 »af de i förråden befintliga Pikar». Innan leveransen hunnit verkställas inkom en kontraorder (daterad 6/6) under-tecknad av statsrådet och generaladjutanten för armén Carl Johan Adlercreutz – »afsändningen af pikar inställes tills vidare». Leveransen inställdes på grund av kostnadsskäl.

Först 1817 kom pikarna iväg.

Händelseutvecklingen kan följas i protokoll och andra handlingar förda vid Krigskollegii artilleridepartementet.

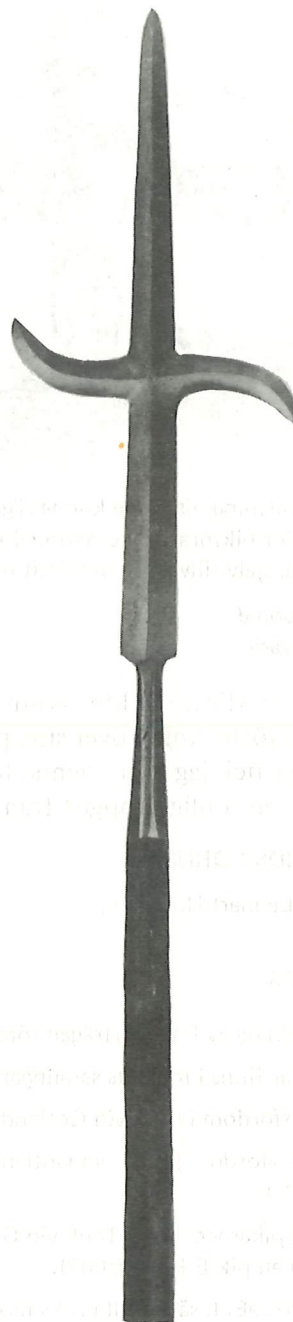
I ett brev daterat den 26/6 1817 anhåller militärbefälhavaren på Gotland om 900 pikar och korsjärn. Av artilleridepartementets svar framgår, att dessa ej kan utanordnas utan Kungl Maj:ts tillstånd. Den 11/8 behandlas en kunglig remiss av den 24/7 med »infordran av kollegiets utlåtande angående militärbefälhavaren på Gotland anhållan att från härvarande beväring förråd utbetkomma 900 st pikar med korsjärn för nationalbeväringen». Av remissvaret den 18/8 framgår bl a att 2.600 pikar med korsjärn fanns i beväring förrådet. Efter ett kungligt brev den 2/9 påbörjades förberedelserna för leverans av pikar, som fraktades över till Gotland i slutet av oktober. I ett brev från militärbefälhavaren på Gotland anmäls att 899 brukbara och en oduglig pik ankommit till Gotland.

Av intresse i sammanhanget är rubriceringen pikar med korsjärn samt antalet 2.600 i beväring förrådet.

Av en den 14/4 1815 daterad inventeringshandling över beväring förrådet i Stockholm framgår, att där fanns 2.027 släta 4 alns pikar, 1.000 (varav en trasig) pikar med yxor samt 2.600 pikar med korsjärn. Dessa 2.600 pikar med korsjärn levererades i omgångar (1.000 st d 30/7 1812, 1.000 st d 24/3 1813 och 600 st d 24/5 1813) av tygvaktare Lars Hedquist.

En skrivelse från generaladjutanten för armén av den 7/4 1812 föredrogs i Krigskollegium den 9/4. Skrivelsen löd: Den härhosgående piken, försedd med Kongl Maj:ts Generaladjutants Expeditions sigill är af Kongl Majt nådigst fastställd till modell för de anbefalte pikarna.

Krigskollegium beslöt att en upphandlingsauktion skulle utlysas till den 11/5. Vid denna auktion utskrevs en beställningslista för Lars Hedquist på 1.000 pikar enligt fastställd modell. Det var dessa pikar som sedan levererades 30/9 1812.

Studieresan till Iran

måste av lätt förståliga skäl inställas. Ett 20-tal anmälningar hade inkommit men de politiska och inre oroligheterna i landet gjorde resan vanskelig. Dessutom inställdes International Arts Exhibition av samma anledning, varför vårt planerade besök där inte kunde äga rum.

För närvarande planlägges en resa till Madrid och Toledo, hösten 1979. Detaljprogram i nästa Meddelande.

Litteraturanmälan

Vårt bibliotek har tillförts tvenne årsböcker med myckenhet av läsvärt innehåll.

Vaabenhistorisk Selskabs årsbok XXIV 1978 behandlar bl a en artikel av Egon Eriksen om »Dansk artilleri under det skånska kriget 1675-1679» och en vackert illustrerad artikel av Finn Askgard betitlad »Prins Christian (V), en dansk våbenelsker».

Armémuseums Meddelande XXXVII 1976-1977 innehåller en intressant och väl illustrerad sammanställning av Wilhelm Vahrenberg över »Svenska försvarets mössmärken – Från tiden för lägermössans införande och fram till 1977». Dessutom har Björn Asker gjort en uppsats över »Svenska uniformsförteckningar 1655-1683», Ebba Gyllenstierna behandlar Nils Bielke och Livregementet under honom vid 1600-talets slut och Heribert Seitz beskriver hur Armémuseet grundades för precis 100 år sedan.

Kom ihåg att vårt bibliotek ju inte kan tillhandahålla samma service som de allmänna och därför endast är tillgängligt efter personlig kontakt med vår bibliotekarie Gösta Håkansson, tel. 040-32 550.

Danska blankvapen

Reglementsensliga blankvapen blev först relativt sent använda i den danska armén. Det första vapen vi med någorlunda säkerhet känner modellåret på, är Soldatkårde m/1701. Då Danmark inte ägde någon egen väsentlig vapenindustri, måste man importera såväl hela vapen som delar av vapen från utlandet.

En samlad förteckning över alla de reglementerade/aproberade modellerna har tidigare inte framställts. Ett stort och grundläggande arbete blev under 1930-talet utfört av kapten Otto Smith, som publicerade sitt arbete i en följd av artiklar i Våbenhistorisk Selskabs Årbøger, liksom det senare har utkommit mindre översiktsverk med ett urval av olika typer.

En samlad förteckning föreligger emellertid nu, i det museumsinspektøren vid Tøjhusmuseet, Kay S. Nielsen, vilken äger en stor kunskap om existerande samlingar både i Danmark och i utlandet, har genomgått Tøjhusmuseets stora och omfattande samlingar och magasin och därvid förtecknat samtliga kända reglementerade/aproberade modeller samt ett antal privatmodeller, om vilka man vet att de burits av dansk militär personal.

Sammanlagt över 200 typer av olika blankvapen inklusive dolkar. Var modell är avbildad på en helsida i format 210x297 mm och man får en klar beskrivning av vapnet, dess modellår, historik och eventuella stämplor.

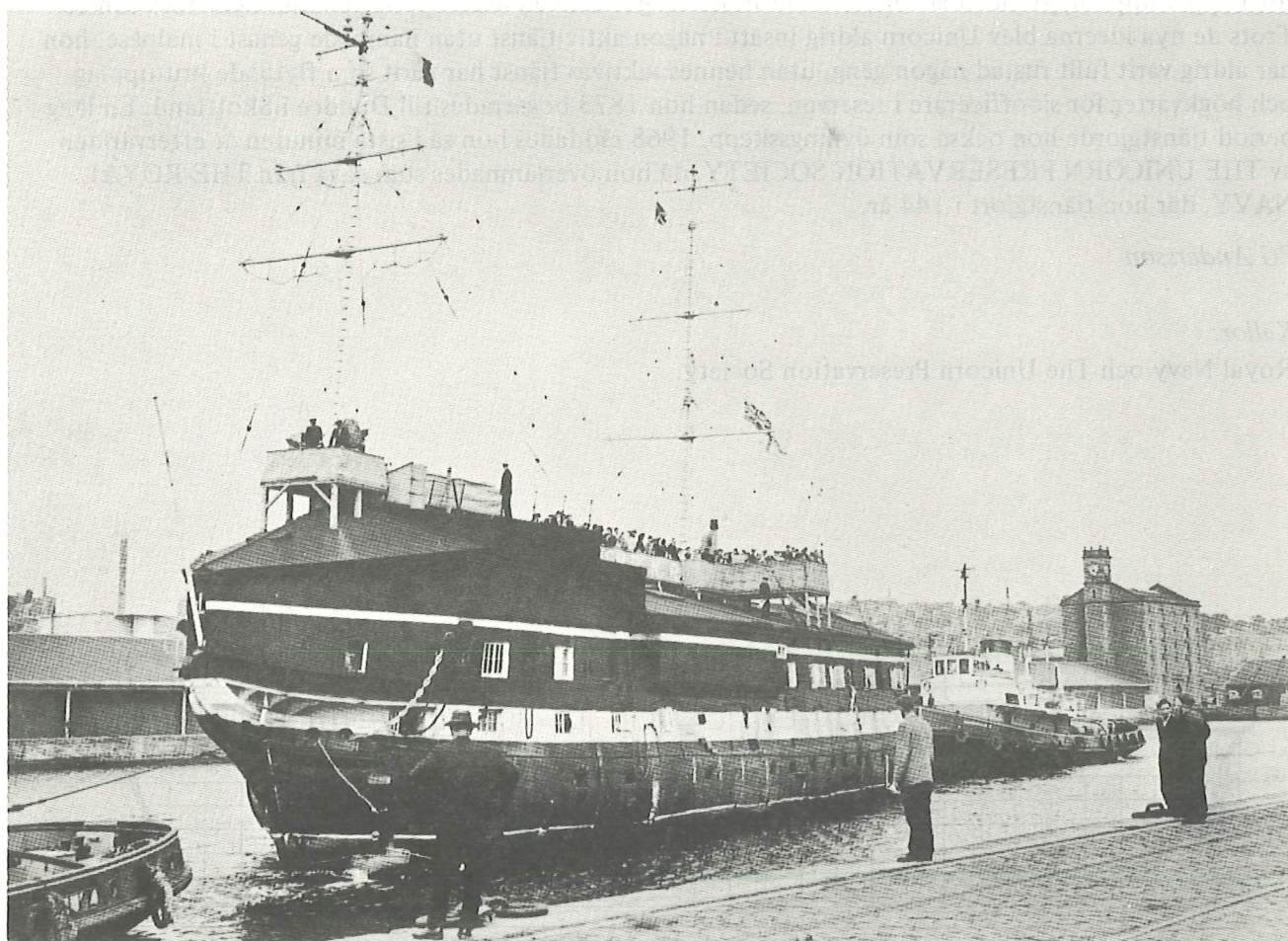
Boken får anses vara en oumbärlig handbok för varje samlare, som arbetar med dansk militärhistoria och/eller samlar danska militärvapen. Den finns bl a att få hos en av våra medlemmar, Arms Gallery, Nybrogade 26, DK-1203 København K. till ett pris av Sv.kr 380:-- inkl. porto.

Redaktören

Medlemsavgiften 1979

Kassören är tacksam för utbetalning av densamma å postgirokonto 43 08 17-7 med kronor 75:--.
Använd gärna bifogade inbetalningskort.

Fregatten Unicorn Dundee

De flesta av oss känner säkert till amiral Nelsons berömda flaggskepp Victory, tredäckade linjeskeppet från 1765, som så framgångsrikt deltog i slaget vid Trafalgar 1805 den 21 oktober. Samma fartyg siktade 1810 den 7 juni Ystads kyrka i frisk bris och något disig luft, för att mot aftonen ankra upp på Ystads redd. Men detta är en senare historia, som jag återkommer till i ett senare nummer. Nu till rubrikens fartyg, fregatten Unicorn i Dundee. Tillsammans med fregatten Foudroyant, som är sjösatt 1816 i Bombay, Indien, är dessa två fartyg Englands äldsta flytande fartyg. Unicorn sjösattes 1824 efter att ha kölsträckts 30 år tidigare.

Dessa båda fregatter är alltså bevarade fram till våra dagar, om än i nedriggat tillstånd. För Unicorn ser framtiden ljus ut, då det finnes långt gångna planer på att återställa henne i segelbart skick och fullt utrustad med sina 46 kanoner. Kanonerna kommer att bli repliker efter återfunna original på Edinburgh Castle. Att dessa planer kommer att gå i läs är det ingen som tvivlar på, då man frågar de ansvariga i The Unicorn Preservation Society. Att det blir dyrt är man lika säker på, men med ett sinnrikt gåvosystem, som medger skatteavdrag för givaren och olika statliga bidrag, skall man klara av det. Men kostnaderna är mycket höga, enbart ett nytt bogspröt kommer att kosta 10.000 pund och en komplett kanon 500 pund. Den totala summan blir ca 2 miljoner kronor.

Med tanke på den ypperliga kondition, som fartygsskrovet befinner sig i, förstår man, att det är ett realistiskt företag man gett sig in på. Då fartyget lades i torrdocka 1972 befanns skrovet efter 148 år i vatten vara i så god kondition, att hon efter två dygn kunde släppas ut i sitt rätta element utan några större åtgärder.

Då HMS Unicorn 1824 sjösattes, var hon en av de första fregatterna, som byggdes utan öppna gallerier i aktern och utan öppen galjon i fören. För att skydda fartyget mot fiendens bredsidor byggdes hela